

66.

Máthé János naplója

Magyarhermány, 1957. március 19.

Az újesztendőbe lépés nagy eseménye a gabonakvóta megszüntetése. A feszült nemzetközi helyzet, de főképp a magyarországi felkelés terjedésétől való rettegés rákényszerítette az emberhússal élő világmegváltókat, hogy feladják a földműves nép vérét kiszívó, számukra munka nélkül ingyen folyó eldorádó csatorna egy részét. Sajnos – az egyik súlyos tételt, a gazdaságnomorító húsbeszolgáltatást változatlanul hagyták. Chivu Stoica miniszterelnök a bukaresti parlamentben Románia külpolitikájáról, közte Erdélyről beszélt:

„Nem véletlen – mondotta – hogy a revizionizmus szószólói helyesnek tartották, hogy Erdéllyel kapcsolatos gyalázatos terveiket összekapcsolják az imperialista körök terjesztette „föderalizálási” formulákkal. De a revizionista agitáció, a sovinizta reakciónak a mérgezett fegyvere, végképp kudarcra van ítélve. A fasiszta diktatúra megdöntése és Románia felszabadítása után, tíz- meg tízezer román katona ontotta vérét Erdély felszabadításáért a Horthysta iga alól, a hazának határait megcsorbító hitlerista bécsi diktátum megsemmisítéséért. Erdély kérdése igazságosan és végérvényesen megoldódott”²⁰.

Máthé János: Magyarhermány kronológiája 1944-1965. Budapest, Teleki László Alapítvány Könyvtára, K-3087/2005, 65. f.

67.

Ügynöki jelentés a kolozsvári letartóztatások visszhangjáról

Kolozsvár, 1957. március 20.

Forrás: „Gyurka”

A találkozón részt vett Páll Ferenc főhadnagy

1957. március. 20. 7 órakor

Március 19-én délután Varró Katalin azt mondta a forrásnak, hogy aznap reggel letartóztatták Páskándi Gézát, a Bolyai Egyetem hallgatóját.²¹ A forrás megkérdezte, hogy arról a költőről van-e szó, aki az *Utunk*-ban szokott közölni. Varró igennel válaszolt. Épp ma vett fel valami tiszteletdíjat az egyik írásáért, és

²⁰ Chivu Stoica beszédéről lásd a bevezető tanulmányt.

²¹ Páskándi Géza (1933–1995), költő, író. Letartóztatásakor a Bolyai Tudományegyetem harmadéves magyar szakos hallgatója. A korábban elítélt Várhegyi Istvánék által szerkesztett diákszövetségi program támogatásának vádjával, a kolozsvári Securitatén folyt kihallgatása után, 1957. június 12-én a kolozsvári Katonai Törvényszék 6 év börtönre ítélte. 1963-ban szabadult és eleinte kényszerlakhelyén, Bukarestben kapott könyvtárosi aztán bibliográfusi állást. 1965-től szellemi szabadfoglalkozásúként írásából élt. 1968-ban Kolozsvárra költözött, itt 1971–1974 között a Kriterion Könyvkiadónál szerkesztőként dolgozott. A folyamatos hatósági zaklatások miatt 1974 februárjában áttelepült Magyarországra. A Páskándit is érintő eljárást feldolgozta Páskándi Sebők Anna: *Kolozsvári perek 1956*. Budapest, Hamvas Béla Intézet 2001. Páskándi állambiztonsági megfigyelését 1963–1965 között egy háromkötetes személyes dosszié tartalmazza (ACNSAS, fond Informativ, dosar 2534).

cukrászdába hívta meg néhány diáktársát. Egyszer csak jött utána egy nő, aki azt mondta, hívatják a dékáni hivatalba. Ő akkor nem ment el. Azután jött két polgár, és kihívta, mondván a többieknek, hogy tíz perc múlva visszajön. Házkutatást tartottak a lakásán, és a munkahelyén is. Majd Varró Katalin azt mondta, hogy március 18-án reggel két állambiztonsági tiszt járt a férjénél. Nem a dolgozószobájában akartak vele beszélni, hanem kint. Közben, mondta Varró, a Securitate autója az egyetem előtt állt. A forrás megkérdezte, miről érdeklődtek a szekusok – Varró Katalin azt mondta, hogy a magyarországi ügynökről.²² A forrás megkérdezte, mit mondott János [a férje]. Varró Katalin azt mondta, hogy ugyanazt, amit ő is elmondott Pașca és Neiescu professzoroknak, Varró érdeklődött Dávid Gyuláról, de nem kapott semmilyen információt, csak annyit, hogy nem aktuális a róla való beszélgetés, és hogy Dávid nem elvtárs. Varró felvilágosítást akart adni a szekusoknak, és elmagyarázni nekik Dávid helyzetét, de azt mondták neki, hogy ha szükség lesz rá, meg fogják kérdezni.²³ Varró Katalin azt mondta, hogy Magyarországon biztosan meg fogják kérdezni a kandidátust, és akkor mit fog csinálni? A forrás azt mondta, hogy ha ő nem tud semmit a papírról, akkor azt elmondja nekünk. Azután Varró azt mondta, hogy most már teljesen meggyőződött arról, hogy a Nyelvtudományi Intézetben Aurelia Stan és Petru Neiescu ügynökök, szekus spliclik. A férjétől ugyanazokat kérdezték, amiket Neiescu tőle. A forrás azt mondta Varró Katalinnak, hogy erről ne beszéljen senkivel sem. Varró azt mondta, hogy Isten ments, és megkérte a forrást, hogy ne mondja tovább az általa mondottakat, mert a szekusok azt mondták a férjének, hogy mondja azt, ajánlást kértek valakiről. Varró még azt is mondta, nyilvánvaló, hogy Aurelia Stan és Petru Neiescu feljelentése alapján a Securitate megpróbál összehozni valamit a Bolyai Egyetem ellen azzal a papírral kapcsolatban, amely körül most ekkora nagy botrányt csapnak. A románok bevették a magyarellenes kampányt. A szekusok az említett személyek feljelentése alapján mentek el a férjéhez, Dávid Gyula biztos nem mondott semmit. Varró még elmondta, hogy az emberek félnek a letartóztatási hullám miatt. Balogh Edgár és Jordáky [Lajos] is félnek, szegények.²⁴ A forrás azt mondta, nem hiszi, hogy ők különösen félnének. Vagy ők maguk mondták? Erre Varró elmosolyodott, és anélkül, hogy bármit is mondott volna, olyan benyomást keltett, mintha mondtak volna neki valamit. Ezt nem tudom biztosan. Varró azt mondta, hogy lehet, utána a még nagyobbak következnek, hogy ne maradjon befejezetlen az akció. A forrás megkérdezte, hogy kik, csaknem Bányai Lászlóra gondol, ő van magasabb beosztásban. Erre azt

22 A magyarországi „ügynök” Rózsa Zoltán (1930–1996), a budapesti ELTE olasz szakos aspiránsa volt, aki a forradalom első napjaiban Kolozsváron tartózkodott és a román-magyar határ lezárása miatt Romániában rekedt. Ezért néhány hétig a Varró családnál lakott.

23 Dávid Gyula tanársegédet 1957. március 12-én tartóztatták le. Terhes felesége állás nélkül maradt otthon, de a megnyilvánuló szolidaritásra jellemző, hogy a Bolyai Tudományegyetem a június 13-án meghirdetett ítéletig folyósította Dávid fizetését, a kolozsvári Állami Irodalmi és Művészeti Kiadó a felesége nevében adta ki a *Dunának-Oltanak egy a hangja* címmel összeállított antológiát, sőt az AIMK marosvásárhelyi részlege kifizette Dávidnak az általa gondozott Tolnai Lajos-kötet után járó honoráriumot.

24 Jordáky Lajost 1957. április 9-én vették őrizetbe (ACNSAS, fond Penal, dosar 104, vol. 7, 1 f.).

mondta, hogy nem ő, hanem Szabédi [László]. A forrás kifogásolta, mondván, hogy lehetetlen, hiszen most tüntették ki. Varró azt mondta, hogy ennek nincs semmi jelentősége. Ha az érdekek úgy követelik meg, holnap bárkit őrizetbe vesznek. Az ő férje rendkívül nyugodt, folytatta, mert ha akarják, indok nélkül is le tudják tartóztatni.

„Gyurka”

A III. Alosztály megjegyzései: A jelentés az ügynöknek előzetesen kijelölt feladatok alapján készült. Nevezett Varró Katalin a kolozsvári Nyelvtudományi Intézet kutatója. Ellenséges és magyar nacionalista megnyilvánulásai miatt már jelezték nekünk. Ami az itt tárgyalt dolgozatot illeti, arról a 14 pontokba foglalt követelésről van szó, amelyeket a Magyar Népköztársaságbeli események alkalmából állítottak össze a kolozsvári Bolyai Egyetem diákjai, és amelyet nevezett Varró János, ugyanezen egyetem adjunktusa, Varró Katalin férje, odaadott feleségének, hogy javítsák ki az Intézetben.²⁵ Nevezett Jordáky Lajost egyéni megfigyelés alá helyeztük, míg Balogh Edgárt magyar nacionalista vonalon ellenőrző nyomozás alatt tartjuk. A Jordáky elleni akcióban Szabédi László a kapcsolat.

Feladatok: A nevezett Varró Katalinnal folytassa Dávid Gyula letartóztatásával kapcsolatos beszélgetésüket, és mondja el neki, lehetséges, hogy utóbbi nyilatkozatokat tesz a magyarországi események alatti hozzáállásukat illetően mind a férjéről, mind másokról a Bolyai Egyetemről. Az ügynök még mondja el, hogy az események alkalmából egyesek agitáltak, és esztelenül cselekedtek, és emiatt hozták velük szemben ezeket az intézkedéseket. Az ügynök kérdezze meg Varrót, milyen kapcsolatban áll a férje a letartóztatásban lévő Dávid Gyulával vagy Jordákyval stb. – és milyen ember ez a Dávid. Így rávesszük arra, hogy beszéljen a férje és mások ellenséges tevékenységéről.

Intézkedések: küldjenek egy jelentést a III/6. alosztálynak, és dolgozzák fel a nevezett Dávid elleni nyomozásban.

Páll Ferenc főhadnagy

ACNSAS, fond Informativ, dos. 3010, vol. 1, 86-88. f. Géppel írt román nyelvű jelentés magyar fordítása.

²⁵ A rádión keresztül terjesztett „pontok” legépelését Dávid Gyula végezte a magyar forradalom revizionista követeléseiével kapcsolatosan terjesztett híresztelések ellensúlyozására.